[داوود فیرحی]

تأملی بر نظریه ابن خلدون درباره دولت

تمدن و چرخه عدالت

به لحاظ معرفت شناختی، ابن خلدون درون یک مثلث معرفت شناختی در جهان اسلام قرار دارد که اضلاع سه گانه این مثلث را می توان با عنوان:

۱- تاریخ نگاری عقلی مسلمانان ۲- فلسفه غرب تمدن اسلامی و ۳- نظریه مقاصد یا فقه مقاصد نامید.

در مورد نخستین ضلع باید گفت، در طول تاریخ در جامعه اسلامی دو نوع تاریخ نگاری دیده می شود: تاریخ نگاری نقلی که مهمترین نماینده آن طبری است و تاریخ نگاری عقلی که مهمترین نماینده آن مسعودی است. این دو همیشه در مقابل هم قرار داشتند. خصلت تاریخ نگاری عقلی، این است که به جای توصیف شخصیت ها و رفت و آمد حاکمان بر عقل و دلایل رواج و زوال دولت ها و تمدن ها تکیه دارد.

این خصلت تاریخ نگاری عقلی است که موجب می شود ابن خلدون از صورت تاریخ نگاری به محتوای تاریخ نگاری عبور کند.

دومین مکتبی که ابن خلدون در آن زیست می کرد و از لحاظ معرفتی هم اهمیت دارد، مکتبی است زیر عنوان فلسفه مغرب تمدن اسلامی، همان چیزی که امروزه به «ابن رشد گرایی» معروف است. مکتب ابن رشد گرایی یا مکتب فلسفی غرب تمدن اسلامی، دقیقاً در مقابل مکتب «سینوی» است و به شدت بر حفظ استقلال عقل تأکید می کند. به همین دلیل در جریان های اروپایی ما قبل آکویناسی به راه دوگانه درک حقیقت، راه عقل و راه شرع تکیه می کردند. ابن رشد گرایی مکتب فلسفی بسیار سنگینی بود. بیشترین حوزه نفوذ این مکتب شمال آفریقا و اندلس بود. ولی متأسفانه هیچ گاه به مکتب غالب تمدن اسلامی بدل نشد. در واقع، دولت های اسلامی بیشتر دولتهایی با ماهیت شرقی و خاورمیانه ای بودند. به نظر می آید سومین مکتبی که ابن خلدون درون آن رشد کرد؛ نگاهی به فقه و اصول آن است با عنوان فقه المقاصد یا نظریه مقاصدی. این نظریه دستگاهی از استدلال داخل فقه اسلامی است. در این روش به جای این که احکام شرعی را به صورت مستقیم و تک تک به ادله شرعی استناد دهد، به ادله عمومی مقاصد تکیه می کند. به همین دلیل در این نظریه، دولت جایگاه مهمی دارد. یعنی دولت حد فاصل با مفصل میان شریعت و مصلحت عمومی در جامعه است. در واقع نوعی توازن بین شریعت و مصلحت ایجاد می کند. به همین دلیل این مکتب، قوی و اثر گذار بود.

این خلدون به عنوان قاضی و پیرو این مکتب (که در شمال آفریقا جریان داشت) تلاش می کند از این مکتب الهام بگیرد. نتیجه این می شود که این خلدون به دولت به عنوان نیرو محرکه تمدن تکیه می کند. در واقع رویش و زوال تمدن را به اعتبار زایش و زوال یا چرخه دولت تحلیل می کند. این خلدون در آثارش قیاسی را مطرح می کند به این صورت: این دولت ها هستند که تمدن ها را می سازند و عمران، تابعی از ملک است. می خواهم به قسمتی از حرفهای ابن خلدون بپردازم که به بیان نسبت عمران با ملک، قدرت و دولت می پردازد. عده ای فکر می کنند ابن خلدون جبرگرا یا ساخت گرا است. اما این خلدون به دولت اهمیتی فراتر از ساختارها و ساخت گرایی (آن گونه که در نظریه های ساخت گرایی وجود دارد) می دهد. ابن خلدون در سه جا به طرح دایره عدالت می پردازد. هر سه جا هم در جلد اول مقدمه است. (یکی در صفحه ۳۸ مقدمه جلد اول، دیگری در صفحه ۳۹ و سومی در صفحه ۱۸۸ مقدمه یعنی فصل ۲۳ مقدمه چاپ بیروتی که متن به زبان عربی است که بحث چرخه را مطرح می کند.)

فرض ابن خلدون بر این استوار است که برای فرار از چرخه طبیعی زوال دولت ها راهی وجود دارد و آن راه عبارت است از:

ابن خلدون معتقد است که دولت می تواند به صورت آگاهانه و با تکیه بر چرخه عدالت بقای خود را تضمین کند و توسعه دهد. به همین دلیل است که ابن خلدون به جای زوال راه حلی برای بقا و توسعه عمران طرح می کند. او بحث عدالت را در سه جا نقل کرده است

افتادن در چرخه آگاهانه عدالت.

یعنی ابن خلدون فرض نمی کند دولت ها با توجه به زایش و زوال عصبیت ها رشد پیدا می کنند؛ آن گاه به طور قهری زائل می شوند. ابن خلدون در واقع برای دولت ارگانیزم قهری قائل نیست؛ بلکه معتقد است وقتی دولت به حدّ رشد رسید، تمدنی را بنا می گذارد. (زیرا او به این مسأله معتقد است که عمران به شدت تابع قدرت است) او اضافه می کند دولت می تواند به صورت آگاهانه و با تکیه بر چرخه عدالت بقای خود را تضمین کند و توسعه دهد. به همین دلیل است که از این پس ابن خلدون به جای زوال، راه حلی برای بقا و توسعه عمران طرح می کند. او بحث عدالت را در سه جا نقل کرده است و در هر سه مورد آن را به سنت ایرانی ارجاع داده است: بهرام ابن بهرام، از پادشاهان اسطوره ای ایران و موبدان و عالمان زرتشتی.

بدین صورت که قصه ای را با عنوان بوم (جغد) مطرح می کند. داستان از این قرار است که دریکی از خرابه های گورستانی از شهر مخروبه، دو جغد نر و ماده عاشق هم می شوند. جغد ماده برای مهریه خود بیست روستای خراب می خواهد. جغد نر می گوید: دولتی که مطابق عدالت عمل نکند، موجب می شود بتوانم طی یکی دو سال، بیش از صد خرابه برای شما پیدا کنم. بعد از بیان این داستان، ابن خلدون اضافه می کند که یکی از غلامان بهرام ابن بهرام این داستان را شنید و به سراغ یکی از موبدان زرتشتی رفت و از او درباره این داستان رمز آلود پرسید.

موبد توضیح داد که جغد هم فهمیده دولتی که در چرخه عدالت قرار نداشته باشد و در زوال طبیعی خود حرکت خواهد کرد.

بهرام ابن بهرام از موبد راه حل می خواهد و موبد زنجیره عدالت را به عنوان راه حل به او معرفی می کند.

به نظر می آید ابن خلدون این داستان را پایه تحلیل خود در همه جا قرار می دهد. آنچه برای ابن خلدون حائز اهمیت است، این است که چگونه می توان چرخه زوال را متوقف کرد و چگونه دولت می تواند به نیرو محرکه توسعه تبدیل شود.

ابن خلدون در این بین به توضیح و تشریح جایگاه دین و قانونگذاری و نقش آگاهی دولت و تخصص دولتمردان می پردازد.

ابن خلدون این روایت را از مروج الذهب مسعودی نقل می کند. او می گوید: موبدان بهرام ابن بهرام این چرخه را برای او توضیح می دهند و این چرخه به دو صورت ذکر شده است. اولی، چرخه ثمانیه است که مراحل هشت گانه ای دارد. دیگری چرخه خمسه یا خماسیه است که پنج مرحله دارد.

ابن خلدون در صفحه ۳۹ نقل می کند: موبدان به انوشیروان می گویند: «جهان یعنی جامعه، بوستانی است که نگهبان و آبیاری کننده آن دولت است. می دانید که باغچه بی باغچه بان افسرده و نابود می شود. دولت در جامعه، نقش همان باغچه بان را دارد. دولت قدرتی است که با شریعت و قانون حفظ می شود. »

سپس اضافه می کند: «شریعت یا سنت و قانون چیزی است که دولت آن را وضع یا اجرا می کند. در احکام شرعی مجری یا واسط احکام شرعی اولیه و مصلحت است. یعنی بر حسب مقاصد پنج گانه: حفظ جان، مال، نسل، عقل و دین مردم است. (این دولت است که این ها را برقرار می کند) اما دولت نمی ماند. به چرخه توجه کنید:

۱- عالم بوستانی است که دولت نگهبان آن است.

۲- دولت قدرتی است که سنت یا شریعت آن را حفظ می کند.

۳- سنت یا قانون چیزی است که دولت آن را اجرا کند. بنابراین دولت نظامی است که ارتش آن را حفظ می کند. (یعنی بخشی از قانون به حمایت نیروی نظامی و انتظامی اجرا می شود. دست کم در مورد افرادی که تخطّی از قوانین می کنند این مسأله مطرح است.) »

او می گوید: «ارتش یار دولت است. لیکن شرط آن ثروت است. یعنی اگر دولت پول کافی برای پرداخت به نیروی نظامی نداشته باشد، در نخستین اقدام، نیروهای نظامی و انتظامی به مداخل رو می آورند. یعنی درآمد خود را از مجرم می گیرند. به همین دلیل است که به جای این که مجری قانون باشند، مجری مصلحت مجرم می شوند. » او اضافه می کند: «ثروت، رزقی است که جمع کننده آن رعیت است. رعیت به معنای افرادی است که باید حقوقشان رعایت شود. رعیت با امنیت می تواند به جمع آوری درآمد و ثروت بپردازد. » و می گوید: «این امنیت را عدالت درست می کند و عدالت را دولت باید برقرار کند. »

ابن خلدون این چرخه را بدین صورت وارد تحلیل های خود می کند. ابن خلدون در فصل ۴۳ جلد اول مقدمه، مسأله ای را مطرح می کند. او می گوید:

«در صورتی که عقل را قرینه ظلم بدانیم که با آن شناخته می شود، ظلم دو نوع است: اول: ظلم های کوچک و آشکار است. از قبیل این که کسی اموال دیگری را بدزد، تجاوز به حریم خصوصی افراد و... »

ابن خلدون ظلم های آشکار را ظلم های کوچک می داند. در مقابل آن، ظلم بزرگ را ظلمی می داند که دولت یا قانونگذار انجام می دهد. این ظلم آشکار نیست، چون خود دولت بنیانگذار این قانون اشتباه است. بنابراین در ظاهر ظلم دیده نمی شود. اما به ویرانی جامعه می انجامد. ابن خلدون اشاره می کند: «چنین ظلمی خطرناک ترین ظلم است. »

او در فصول ۴۴ و ۴۰، دو راه حل در جهت حل این مسأله که چگونه می توان از ظلم دولت جلوگیری کرد، ارائه می دهد.

[تفصیل مطالب را به صفحات ۳۸ و ۳۹ و ۱۸۷ و۱۸۸ و ۱۸۹ جلد اول مقدمه ابن خلدون ارجاع می دهم.]

مکتوب حاصر حاصل تلخیص و ویرایش متن سخنرانی دکتر داوود فیرحی است که در همایش یک روزه ابن خلدون در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران ایراد شده بود. این متن توسط سعید بابایی تدوین و تنظیم شده است.

تلفن گروه اندیشه ۸۸۷۶۱۲۵۷

استخدام برای کار در پروژه‌های نفت و گاز و پتروشیمی

کارشناس الکترونیک با سوابق کار در طراحی سیستم‌های کنترل و ابزار دقیق جهت اشتغال در تهران

نشانی: خیابان قائم‌مقام فراهانی، جنب بیمارستان تهران کلینیک، کوچه آزادگان، پلاک ۱۳

فاکس: ۸۸۷۱۲۷۰۳

آگهی ارزیابی کیفی مشاور پایه دوم

اداره کل تربیت بدنی استان هرمزگان در نظر دارد مطالعات و طراحی سالن ورزشی ۶۰۰۰ نفری بندرعباس را به مشاور پایه دوم و متخصص در ساختمان‌های ورزشی واگذار نماید.

لذا جهت دریافت اطلاعات بیشتر و برگه‌های استعلام ارزیابی کیفی مشاوران به آدرس اینترنتی این اداره کل www.hormozgansport.ir مراجعه فرمایید. مهلت ارسال مدارک و برگه‌های تکمیل شده استعلام تا تاریخ ۸۶/۱۰/۲۰ و به آدرس ذیل می‌باشد. لازم به ذکر است هزینه انتشار این آگهی در دو نوبت به عهده برنده می‌باشد.

آدرس: بندرعباس، بلوار امام خمینی (ره)، اداره کل تربیت بدنی استان هرمزگان، ص‌پ ۱۵۷۱-۷۹۱۴۵

تلفن تماس: ۰۷۶۱-۳۳۳۰۸۷۰

آگهی تجدید مناقصه B ۸۶/۳۶

شرکت ارتباطات زیرساخت

شرکت ارتباطات زیر ساخت در نظر دارد خرید ۴/۰۰۰/۰۰۰ عدد (چهارمیلیون عدد) کارت پیش پرداخت شبکه هوشمند IN را از طریق مناقصه به شرکتهای دارای صلاحیت وزارت کار و یا سایر مراجع معتبر ذیربط واگذار نماید.

- مدت فروش اسناد از تاریخ نشر آگهی لغایت ۸۶/۱۰/۲۰ می باشد.
- بهای فروش اسناد یکصد هزار ریال می باشد.
- مکان فروش اسناد: خیابان دکتر شریعتی نرسیده به پل سید خندان روبروی خیابان شهید قندی ساختمان مرکزی شرکت ارتباطات زیر ساخت طبقه نیم کف غربی اتاق ۲ می باشد.
- میزان سپرده شرکت در مناقصه ۴۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال می باشد که میبایست به صورت ضمانتنامه بانکی قابل تمدید و غیر مشروط ارایه گردد.
- آخرین مهلت تحویل اسناد در ساعت ۱۵ روز یکشنبه مورخ ۸۶/۱۰/۳۰ می باشد.
- ضمنا مناقصه گران می توانند علاوه بر مراجعه به سایت WWW.TIC-IR جهت کسب اطلاعات بیشتر با تلفن ۸۸۱۱۲۱۲۴ تماس حاصل نمایند.

شرکت ارتباطات زیرساخت

T/۸۴۱۸

آگهی مزایده

نوبت دوم

شرکت عمران شهر جدید اندیشه (سهامی خاص)

شرکت عمران شهر جدید اندیشه (سهامی خاص) در نظر دارد نسبت به فروش ساختمان دفتر مرکزی سابق خود واقع در تهران، خیابان ولیعصر (عج)، بالاتر از میدان ونک، خیابان نگار، پلاک ۲۰ با مشخصات ذیل، از طریق مزایده عمومی اقدام نماید. بدین‌وسیله از کلیه متقاضیان دعوت می‌شود پس از انتشار آگهی دوم ظرف مدت ۱۵ روز به غیر از ایام تعطیل جهت بازدید از ملک و دریافت اسناد مزایده مراجعه و حداکثر تا تاریخ ۸۶/۱۰/۱۰ پیشنهاد قیمت خود را در پاکت در بسته به دبیرخانه این شرکت واقع در فاز ۳ شهر جدید اندیشه تحویل و رسید دریافت نمایند.

مساحت عرصه: ۵۱۰ مترمربع

مساحت عرصه پس از اصلاحی: ۴۹۵ مترمربع

مساحت اعیانی: ۵۷۸ مترمربع بالغ بر ۵۶۷ متر ساختمان اداری (پایان کار اداری) و ۲۰ مترمربع تأسیسات اداری دارای آب، برق، گاز و ۶ خط تلفن.

قیمت پایه: ۲۴/۹۹۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال تمام.

جهت کسب هرگونه اطلاعات با تلفن‌های ۳ و ۳۵۵۳۵۵۲-۰۲۶۲ امور قراردادها تماس حاصل فرمایید.

* هزینه آگهی به عهده برنده مزایده می‌باشد.

شرکت عمران شهر جدید اندیشه

آگهی فراخوان عمومی شناسایی مهندس مشاور

نوبت دوم

شرکت ملی صنایع مس ایران

شرکت ملی صنایع مس ایران در نظر دارد از طریق فراخوان عمومی نسبت به انتخاب مهندس مشاور دارای صلاحیت (فنی، مالی و دارای تجربیات مفید مرتبط) جهت ارائه خدمات مشاوره‌ای در زمینه بررسی و مطالعات بهسازی لرزه‌ای ساختمان‌های مجتمع مس سرچشمه با شرایط ذیل اقدام نماید:

۱- حدود کلی شرح خدمات مورد نیاز براساس نشریه شماره ۲۵۱ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و شرایط مندرج در اسناد مناقصه می‌باشد.

۲- متراژ تقریبی ساختمان‌های موجود: ۸۳۰۰۰ مترمربع

۳- محل انجام کار: مجتمع مس سرچشمه واقع در ۵۰ کیلومتری شهرستان رفسنجان

۴- مدت انجام کار: ۸ ماه شمسی

۵- شرایط شرکت‌های اعلام آمادگی‌کننده:

۱-۵- تطابق موضوع اساسنامه با فعالیت‌های مورد نظر (ارائه تصویر اساسنامه)

۲-۵- دارا بودن رتبه مرتبط با موضوع مناقصه از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (ارائه تصویر)

۳-۵- سوابق و تجربیات انجام حداقل سه کار مشابه (مشابه از نظر حجم، شرایط، موضوع خدمات و غیره) (ارائه تصویر قراردادهای مشابه)

۴-۵- سایر اطلاعات و مدارک و لیست پروژه‌های در دست اقدام که حاکی از دارا بودن تجربه مرتبط باشد.

متقاضیان شرکت در این مناقصه که تجربه، توانایی، امکانات و شرایط انجام کار را دارا می‌باشند، می‌توانند حداکثر ظرف مدت پنج روز کاری (پنج‌شنبه و جمعه روز کاری نمی‌باشد) پس از تاریخ درج آخرین نوبت آگهی (نوبت دوم)، آمادگی خود را برای شرکت در مناقصه به صورت مکتوب همراه با مستندات مندرج در بند ۵ با دورنگار ۰۳۹۱-۲۸۸۳۴۰۲ و یا به نشانی رفسنجان، شهر مس سرچشمه، امور قراردادها ارسال نمایند.

اسناد مناقصه برای شرکت‌هایی که صلاحیت آنها محرز گردد، ارسال خواهد شد.

تذکر ۱- به نامه‌های اعلام آمادگی که پس از سپری شدن مدت پنج روز کاری از درج آخرین نوبت آگهی (نوبت دوم) واصل گردد ترتیب اثر داده نخواهد شد.

تذکر ۲- ارسال مدارک هیچ حقی را برای شرکت‌ها ایجاد نمی‌نماید و شرکت ملی صنایع مس ایران در رد یا قبول کلیه پیشنهادات در چارچوب آیین‌نامه معاملات خود مختار است.

تذکر ۳- هزینه درج آگهی‌ها به عهده برنده مناقصه می‌باشد.

لطفاً برای کسب اطلاعات بیشتر با شماره تلفن‌های ۸-۲۸۸۳۴۰۳-۰۳۹۱ تماس حاصل نمایید.

Website:www.nicico.com

روابط عمومی شرکت ملی صنایع مس ایران

۱۰۰

آگهی مناقصه عمومی (دو مرحله‌ای)

شماره ۲۱-۸۶

شرکت آب و فاضلاب تهران (سهامی خاص) (منطقه یک)

این شرکت در نظر دارد انجام بخشی از خدمات مورد نیاز در سطوح شغلی مختلف با تأمین نیروی انسانی لازم را از طریق مناقصه عمومی به پیمانکار واجد شرایط واگذار نماید.

لذا از کلیه شرکت‌هایی که دارای تأییدیه صلاحیت از وزارت کار و امور اجتماعی و حداقل ۵ سال سوابق کاری مرتبط می‌باشند، دعوت می‌شود جهت دریافت اسناد مناقصه حداکثر تا ساعت ۱۵ روز چهارشنبه مورخ ۸۶/۱۰/۱۲ با در دست داشتن معرفینامه معتبر و فیش بانکی پرداختی به مبلغ ۵۰۰/۰۰۰ ریال به حساب شماره ۲۲۷۰۲۰۰/۲۵ بانک ملت شعبه بیمارستان شهدای تجریش به نام شرکت آب و فاضلاب تهران- منطقه یک با کد شناسه ۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱۱ به دبیرخانه واقع در میدان تجریش، خیابان شهید برادران قاسمرو، ساختمان شماره ۳۰، طبقه دوم مراجعه نمایند.

مبلغ سپرده شرکت در مناقصه ۳۷۵/۰۰۰/۰۰۰ ریال (سیصد و هفتاد و پنج میلیون ریال) می‌باشد که باید به صورت ضمانتنامه بانکی و یا رسید پرداخت نقدی تهیه و ارائه شود.

به پیشنهادهای فاقد امضاء، مشروط، مخدوش و پیشنهاداتی که پس از انقضاء مدت مقرر در فراخوان واصل شود مطلقاً ترتیب اثر داده نخواهد شد.

این خدمات از محل بودجه جاری (طرح‌های غیرعمرانی) تأمین اعتبار گردیده است.

تاریخ ارائه پیشنهادات حداکثر ساعت ۱۳ روز چهارشنبه مورخ ۸۶/۱۰/۲۶ می‌باشد.

تاریخ بازگشایی پاکات ساعت ۱۴ روز چهارشنبه مورخ ۸۶/۱۰/۲۶ می‌باشد.

به پیشنهادات که پس از مدت مقرر ارسال شود مطلقاً ترتیب اثر داده نخواهد شد.

سایر اطلاعات و جزئیات مربوط در اسناد مناقصه مندرج است.

هزینه آگهی به عهده برنده مناقصه می‌باشد.

هزینه خرید اسناد مناقصه قابل برگشت نمی‌باشد.

نشانی سایت اینترنتی شرکت آب و فاضلاب تهران www.abfa1.ir می‌باشد.

شرکت آب و فاضلاب تهران (منطقه یک)

برای مشترک شدن روزنامه ایران در تهران فقط کافی است که با تلفنهای ذیل تماس بگیرید.

امور مشترکین ۴ - ۸۸۳۲۹۰۰۲

آگهی ارزیابی کیفی مشاور پایه یک

اداره کل تربیت بدنی استان هرمزگان در نظر دارد مطالعات و طراحی دهکده ورزشی المپیک ساحلی بندرعباس را به مشاور پایه یکم و متخصص در ساختمان‌های ورزشی واگذار نماید.

لذا جهت دریافت اطلاعات بیشتر و برگه‌های استعلام ارزیابی کیفی مشاوران به آدرس اینترنتی این اداره کل www.hormozgansport.ir مراجعه فرمایید. مهلت ارسال مدارک و برگه‌های تکمیل شده استعلام تا تاریخ ۸۶/۱۰/۲۰ و به آدرس ذیل می‌باشد. لازم به ذکر است هزینه انتشار این آگهی در دو نوبت به عهده برنده می‌باشد.

آدرس: بندرعباس، بلوار امام خمینی (ره)، اداره کل تربیت بدنی استان هرمزگان، ص‌پ ۱۵۷۱-۷۹۱۴۵

تلفن تماس: ۰۷۶۱-۳۳۳۰۸۷۰